pagini bucovinene

ANUL III nr. 5 (29)

MAI 1984

SUPLIMENT EDITAT ÎN COLABORARE CU COMITETUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ ȘI EDUCAȚIE SOCIALISTĂ SUCEAVA

SINTEZE

Proza (II)

Considerînd **mitul spațial** drept una dintre principalele coordonate ale narațiunii, cîteva nuanțări se impun în chiar interiorul acestei dimensiuni. Astfel, întoarcerea spre spațiul matrice este condiționată atît de evoluția fiecărui scriitor în parte, cît și de evoluția literaturii române în general. În perioada la care ne referim, scriitorii bucovineni au învățat lecția obiectivării, a detașării de modele, vocația artistică preexistînd la cei mai mulți dintre ei. Cotele valorice ale scrierilor o dovedesc, dincolo de atitudini mai mult sau mai puțin subiective, atît în sensul supraestimării de circumstanță, cît și în cel al subestimării.

Am sugerat anterior faptul că revenirea spre spațiul generativ s-ar putea explica prin necesitatea validării estetice a acestui spațiu în literatură. Considerăm că o primă treaptă a revenirii ar putea fi numită **etapa idilizantă**. Ne referim la faptul că întoarcerea spre un mit — existent în mod obiectiv — se face în această fază dintr-un impuls exterior, extraestetic și, prin urmare, extraliterar, foarte adesea. Scriitorii bucovineni, în general răzlețiți sau rupți de locul obîrșiei, revin înfrumusețînd spațiul geografic, oamenii, evenimentele. Transfigurare, se va spune. Poate, dar nu de fiecare dată, artistică, atîta timp cît lipsesc veritabilele conflicte umane și sociale ori sînt rezolvate convențional atunci cînd se întrezăresc. Idilizarea aparține unei viziuni reportericești căreia i-au plătit tribut Eusebiu Camilar **(Nopți udeștene)**, Dragoș Vicol **(Satul cu oameni frumoși)**, George Sidorovici **(Pădurea de dincolo)**, Ion Țugui **(Voivodeasa)**, Ion Beldeanu, Alex. Rudeanu **(Destine din Nord)**.

Următoarea treaptă a revenirii spre mit, implicînd maturizarea mijloacelor de expresie și detașarea necesară dobîndirii unei identități inconfundabile, este cea a obiectivării viziunii mitice asupra spațiului, a relevării dimensiunii sale existențiale. Acum scriitorii, abordînd sau raportîndu-se la același spațiu o fac din perspective mult deosebite. Șabloanele și modelele preexistente sînt abandonate în favoarea căutărilor proprii. Bucovina nu mai este spațiul generativ al tuturor legendelor clasice, ci un teritoriu în care existența individului stă adesea sub semnul tragicului. Spațiul geografic, cu zestrea-i naturală, istorică și etnografică devine univers rezonator al dramelor interioare, ceea ce înseamnă în ultimă instanță **realism istoric și social**. În fond, îndepărtarea de viziunile alegorizante și transfocarea spre interioritate a personajului marchează o mai limpede ilustrare a dramelor sociale cu caracter general, întrucît personajul, în unicitatea sa, devine exponențial. Nu este surprinzător faptul că aceiași scriitori care au consumat prima etapă se vor ridica, alături de mai tinerii care au folosit experiența celor dinainte, spre această viziune. Zbaterea Lilei din „La doi pași de inimă" (**Pasărea Phoenix** — Dragoș Vicol), marcînd drama dezrădăcinării, este amplificată de spațiul rezonator al munților Bucovinei și de durerea cenzurată a unei familii tracasate de evenimente sociale necruțătoare. În **Cartea de piatră**, restituire postumă a lui Eusebiu Camilar, aceeași vatră din **Nopți udeștene** nu mai are nimic idilic. Lapidarele notații ale scriitorului într-un jurnal personal marchează treptata îndepărtare de mitul frumuseții și armoniei milenare a „satului folcloric". Ciocnirea cu realitățile dure ale unui sat în care indivizii nu sînt dispuși în orice moment la nesfîrșite ore de povești, legende și cîntece, ci se află guvernați de legile luptei pentru existență, dovedește faptul că aura mitică în care se învăluia spațiul bucovinean aparținea nu atît realității, cît culturii și unei viziuni preconcepute a scriitorului. Nu numai a lui Eusebiu Camilar, ci și a celorlalți scriitori. Cazul ni se pare simptomatic.

Într-o a treia etapă modalitățile de transfigurare artistică se diversifică în funcție de personalitatea fiecărui scriitor, spațiul originar devenind **semn**. Autorii, în marea lor majoritate, nu mai demonstrează ostentativ, ci **sugerează**, prin acest semn, acordînd credit cititorului care este solicitat să coopereze activ la receptarea operei. Interesantă ni se pare, din acest punct de vedere, atitudinea **autorului** din **Vămile cireșului** (Ion Filipciuc), carte în care cititorul este pur și simplu provocat la un „dialog" — în autentic sens socratic — despre cultura mitică, sensul devenirii culturii contemporane, individ, real și imaginar. La Alex. Rudeanu **(Rușinea familiei)** personajul poartă spațiul în zestrea ereditară, semn reperabil și în proza lui Ion Țugui (Exerciții de existență, în parte și în **Solemnitățile supușilor**). La poli opuși par să se situeze Constantin Blănaru **(La lumina zilei)** și Platon Pardău **(Scrisorile imperiale)**. La primul observăm totala abolire a mitului spațial (și a imaginarului) în favoarea disecării, în sens sartrian, a sinuozităților conștiinței de sine, în timp ce la al doilea asistăm la un permanent proces de îmbogățire a sensurilor **semnului** (spațiul) prin imaginarul de tip fantastic. Alternarea rapidă între real și fantastic marchează, în ultimă instanță, ritmul îmbogățirii semnului cu sensuri noi.

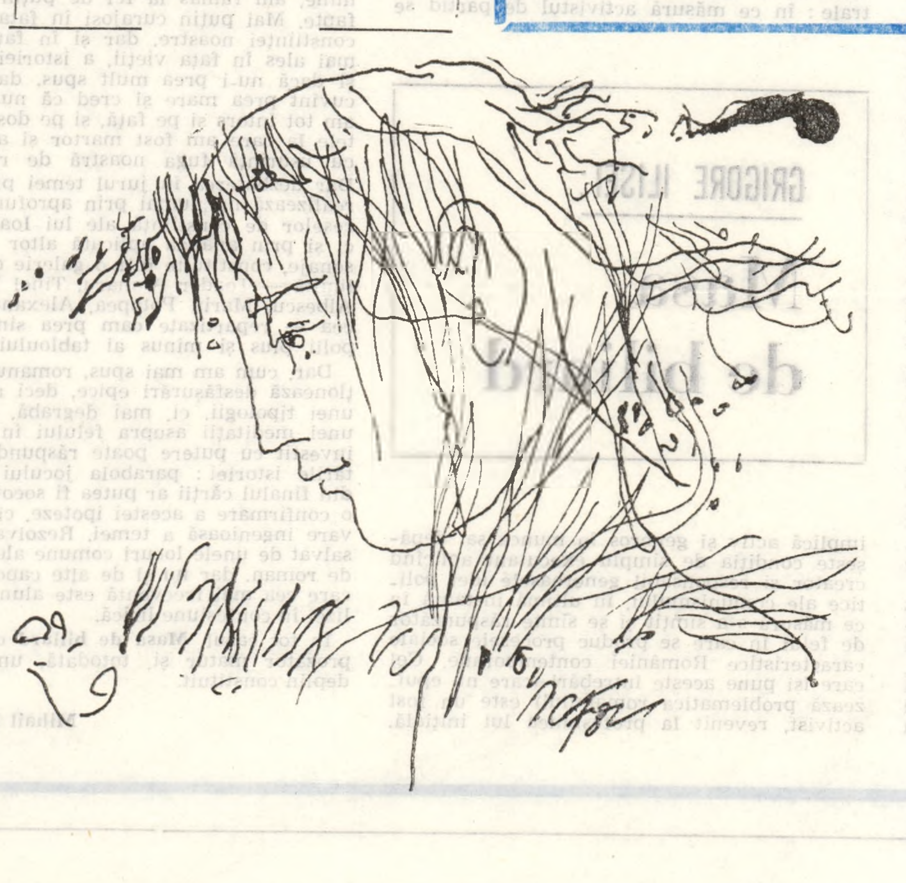
Nu tematica prozei în sine interesează acum (la ea ne vom referi mai tîrziu), ci modalitatea de trans-figurare a spațiului. În fond, cu **Scrisorile imperiale**, ne aflăm în punctul consacrării estetice a spațiului bucovinean în literatura română. Va fi fost în intenția autorului acest lucru ? Se pare că da, din moment ce aproape toate romanele lui Platon Pardău revin sau își extrag personajele ori sursa unor conflicte din acest spațiu. Revenirea nu înseamnă repetare, ci îmbogățire. În fond ce este Doruna ? Un spațiu al munților nordici în care viețuiește o umanitate ale cărei cutume scapă oricărei definiri și încercări de cunoaștere din afară. Timpul se relativează în funcție de specificitatea spațiului, iar personajele, deși aparent supuse micilor patimi sau marilor pasiuni — trăsături care umanizează —, privesc spre exterior, spre lume, cu seninătatea și înțelegerea specifice elementului vegetal — trăsături care eternizează. O umanitate care se definește prin misterul unor mituri ancestrale, printr-un spațiu supus în permanență tribulațiilor istoriei dar și trăirilor eterne ale Omului.

Octavian NESTOR

Poema vîrstei

Tainic poema vîrstei
Renaște în sămînță
Bîntuie atîta înfrunzire
În respirația mea de dragoste
O, anotimpul cireșului
Mă urmărește pretutindeni
Și umerii mei dau în floare
Prin coloanele nopții
O, amintirea subțire
A satului
Ca o ninsoare electrică
Îmi acoperă ochii
Ci iată
Poema vîrstei sparge lacrima de argint
Cicatrizînd neliniștea
Pădurii dinspre-amiază
La poarta dimineții
Tainic poema vîrstei
Descoperind continentul libertății
Și aducînd Patriei nepieritoare laudă.

Ion COZMEI

Desen de Ion Carp Fluierici

autograf

Acad. Al. GRAUR

Unitatea limbii

În apusul Europei, doi oameni din două regiuni diferite ale aceleiași țări nu se înțeleg între ei, dacă fiecare vorbește graiul său local ; sînt siliți să facă apel la limba literară, învățată la școală. La noi, nu e această situație : chiar dacă un cuvînt nu e cunoscut de ascultător, el poate cere lămuriri vorbitorului, iar acesta îi dă explicațiile necesare în limba comună.

Aceasta se explică în primul rînd prin faptul că la noi țăranii nu au fost legați de un teritoriu limitat ; cine avea interes să călătorească o putea face, astfel că exista mijlocul de a se cunoaște felul în care vorbeau cei din alte regiuni. În al doilea rînd, numeroasele năvăliri ale cotropitorilor obligau pe oameni să se refugieze în munți, unde aveau ocazia să întîlnească pe unii veniți, pentru același motiv, din alte părți ale țării. Fie că unii adoptau termenii folosiți de ceilalți, fie pur și simplu că se deprindeau cu vorbele, chiar dacă personal nu le întrebuințau.

În vremea noastră, se merge și mai departe : desființarea analfabetismului, răspîndirea presei, radioul și televiziunea ajută la eliminarea diferențelor de limbaj. Dacă acum cîteva decenii era destul să asculți pe cineva pronunțînd o frază, ca să știi din ce regiune este, în momentul de față oamenii instruiți vorbesc toți la fel, indiferent din ce parte a țării provin.

Dar se mai întîmplă și altceva. Mai demult, se împrumutau cuvinte din limbile vecine. Acum, cel mai des, se introduc termeni tehnici, formați din elemente latinești sau vechi grecești, acestea din urmă fiind trecute prin latină, sau tratate așa cum le-ar fi aranjat românii dacă le-ar fi folosit. Acești termeni sînt identici în cele mai multe limbi, chiar în cele care în trecut nu acceptau cuvinte de împrumut. Astfel, televiziune, atom, scenariu etc. se folosesc mai peste tot. În felul acesta, vocabularul se unifică pe tot globul. Gramatica se simplifică mereu, așa că în viitor nu va fi nici o dificultate să ți-o însușești. Peste nu foarte mult timp oamenii se vor înțelege între ei, chiar dacă nu vor aparține aceleiași țări.

Pe vremuri, cînd la noi se întrebuințau elemente împrumutate din limbile orientale, un apusean care venea în România nu putea înțelege ce vor să spună firmele ca birt, han. Acum, știe numaidecît ce înseamnă restaurant, hotel. Un francez sau un englez poate ușor citi o carte românească din specialitatea sa.

Nu va trece mult timp și oamenii vor putea călători peste tot pe glob și nu vor avea nici un fel de complicații din punctul de vedere al comunicărilor : se vor putea înțelege vorbind fiecare graiul său natal.

Suceava, dimensiuni turistice

Interviu cu tovarășul **Matei Hulubei** — șeful Oficiului județean de Turism Suceava —

R. Județul Suceava este, fără îndoială, o zonă de mare atracție turistică. Vă rugăm să aduceți cîteva argumente care să îndreptățească această afirmație, stimate tovarășe Matei Hulubei!

M. H. Multiplele frumuseți naturale, zetrea de cultură materială și spirituală a acestor locuri, o diversitate rar întîlnită și de o exemplară valoare a mărturiilor timpului, la care se alătură împlinirile viguroase ale prezentului. Cetatea de Scaun a Sucevei, salba de ctitorii de la Putna, Voroneț, Moldovița, Mănăstirea Humorului, Dragomirna, Arbore, Probota, Muzeul de Istorie din Suceava, Muzeul Tehnicilor Populare din Rădăuți, Muzeul Lemnului din Cîmpulung Moldovenesc, colecția de artă „Ion Irimescu" din Fălticeni, iată cîteva puncte de reper care vorbesc de la sine despre bogăția de frumusețe a Țării de Sus...

R. ...Și care, ele singure, ar putea descrie un itinerar plin de semnificații. Vă rugăm să numiți și cîteva din coordonatele „de lucru" ale turismului sucevean pentru acest an.

M. H. Turismului sucevean îi sînt deschise, în acest colț de țară, cele mai largi posibilități de dezvoltare, precum și suficiente condiții privind evoluția și modernizarea. Aș vrea să subliniez că dimensiunile turistice ale județului nu pot fi descrise cu adevărat fără a aminti de exis-

(continuare în pag. IV)

Discuție consemnată de V. RUSU

A PRIVI

FLORI DE MAI

În mai,
în Bucovina, florile sînt mai frumoase ca oricînd, mai luminoase, mai strălucitoare.

Și cerul e mai albastru, e mai de Voroneț ca-n altă parte.

În mai, Bucovina, pădurile de fag, de brad și de molid și de mesteacăn, șoptesc, cînd abia înfiorat, cînd năvalnic nemuritoarea baladă a lui Ciprian Porumbescu.

La Rădăuți și Vatra Dornei, la Humor și Fălticeni, sau lîngă Dalba Cetate de Scaun se înalță, an de an, noi flori ale muncii și luminii.

La Rădășeni, la Preutești, la Dumbrăveni ninge, în mai, cu flori de măr.

Și obcinile toate sînt semănate cu miei, în mai, în Bucovina.

Și peste tot, printre toate acestea strălucesc florile-chip, florile-mîini, florile-gînd ale oamenilor din Țara de Sus.

Ei sînt aceia care adaugă noi petale în faptele-flori ale țării, ei sînt aceia care aduc aici, la noi, în Bucovina, înalte însemne de prețuire și îndemn, așa cum, firesc, s-a întîmplat și acum :

Ordinul Muncii clasa a II-a *organizației de partid a județului Suceava pentru locul II în industrie, construcții, transporturi și circulația mărfurilor* și Diploma de Onoare *pentru locul IV în agricultură ;*

Ordinul Muncii clasa a III-a *Consiliului Popular al Județului ;*

Ordinul Muncii clasa a II-a *Combinatului de Celuloză și Hîrtie ;*

Ordinul Muncii clasa a III-a *Întreprinderii de prospecțiuni și explorări geologice ;*

Ordinul Muncii clasa a III-a *Întreprinderii de confecții ;*

Ordinul Muncii clasa a II-a *Întreprinderii pentru producerea și industrializarea legumelor și fructelor ;*

Ordinul „Meritul Agricol" clasa a II-a *Asociației economice intercooperatiste pomicole Rădășeni.*

Sînt și acestea flori, flori de mai, care în clipa de față, par mai frumoase ca oricînd, mai luminoase, mai strălucitoare.

Alexandru TOMA

Cronica literară

CONSTANTIN ȘTEFURIUC: Frumosul în piele de tigru

Titlul ultimului volum al lui Constantin Ștefuriuc nu ni se pare a fi o simplă cochetărie de poet încă tînăr ; parafraza după denumirea epopeei lui Sota Rustaveli (pe care am întîlnit-o și într-un poem de Mircea Dinescu) vrea să spună că principala valoare a tinereții este frumusețea, într-un sens foarte larg, vremea vitejiei, a cavalerismului pierzîndu-se în negura timpului, iar singurul apanaj — înțelepciunea și jocul ei, cum spunea Blaga — este iubirea. O astfel de premisă generează poeme de dragoste elegiace și, în același timp, încărcate de o senzualitate dogoritoare, sincere pînă la naivitate și intimitate, în sensul bun al cuvîntului, nutrite din stări de suflet accesibile și, în general, frecventate de bărbații aflați la o anumită vîrstă ; căci, trebuie spus, Constantin Ștefuriuc face poezie de sentiment, pentru el cuvîntul, imaginea, avînd doar funcția de vehicul al emoției.

Poeziile din **Frumosul în piele de tigru** sînt confesiunea-bilanț a ieșirii din tinerețe, semnul sigur al trecerii eu-lui empiric (nu și al celui poetic) într-o altă vîrstă ; dar cum empiria lui pare a fi aproape exclusiv erotică, volumul este planare în volute mai largi sau mai strînse în jurul profesiunii de credință că singurul sens al existenței e iubirea. („Dragostea este forma mea de curaj"). Nu știu să fi citit în ultimii ani un alt volum de versuri făcut din cincizeci de destăinuiri de dragoste cărora li se adaugă un poem închinat mamei ; situația prezintă, totuși, la nivelul discursului poetic, un avantaj incontestabil : convergența și consecvența metaforelor, simbolurilor, motivelor. Nu prea numeroase — luna, apa, sîngele, trupul, mesteacănul, șarpele, fluturele, Voronețul și poate alte cîteva mai puțin pregnante — ele trec dintr-un poem în altul fără modificări însemnate de substanță, ceea ce conferă confesiunii lirice coerență și putere de convingere. Mai mult, simbolurile comunică între ele și se susțin reciproc la nivelul sensurilor mitice ; trebuie spus că aici intuiția lui Constantin Ștefuriuc a funcționat cu remarcabilă precizie, căci este greu de crezut că poate fi vorba de o intenție programatică.

Un narcisism neascuns străbate aproape toate poemele ; ființa bărbatului tînăr și a poetului tînăr se răsfrînge în ele cu nedisimulat orgoliu : „Credeam eu pe atunci că sînt o pasăre înaltă — / Trup transparent, sînge de taur, iute, miere și foc / Știam încă de la mama că meseria de poet înseamnă / Să fii aidoma păsărilor / Să ai priviri umede / Și suferințe-n vîrtej. /.../ Un mesteacăn răstignit pe cer sînt / Chinuit frumos și lunatic". Dragostea este oglinda în care se privește fără să obosească, nedisimulat admirativ și cu un fel de nădejde că timpul nu l-a schimbat deloc, că starea de mesteacăn se perpetuează : „Fîntîna este inima casei / În patria dragostei mele / Noaptea cînd trupul frumoasei / E o lacrimă plină de stele". Este aici ceva din spaima de bătrînețe a lui Endymion, frumoasa pradă a nesățioasei Selene, îndrăgostit de propria înfățișare precum Narcis, și, tot ca el, victimă a iubirii. Numai că poetul își poartă și își afișează cu mîndrie rana (sau rănile) dragostei, văzută aproape exclusiv ca explozie sau ritual al senzualității : „Mă sfîșie o ploaie cu unghii de iubită. / Sînt balerine-n aer cu sîni de dinamită" sau „Doctorii au găsit în mine / Reziduurile radioactive ale unei mari iubiri. / Tînăr, trup în febră, îmbrăcat în lumină ... / Frumos ca un crin destinat exportului".

Zeitatea tutelară a etern-îndrăgostitului este Luna — peste tot cu majusculă — („Cînd venea noaptea mesteacănul se aprindea de la Lună") care concentrează, în ultimă instanță, toate sensurile simbolurilor cu care se vehiculează în acest volum. Ea este Artemis — zeitate selenară, dar frecventa apariție în poeme a apei (rouă, lacrimă fîntînă, val etc.), conduce și la cunoscutul izomorfism apă-lună ; pe de altă parte, obsesia trecerii într-o altă vîrstă, a pierderii tinereții trebuie pusă în relație tot cu simbolica lunii — marea epifanie dramatică a timpului ; ea, luna, este indisolubil legată de feminitate și de moarte și, prin asta, de mediul acvatic, însă și de șarpe, animal lunar care se împerechează cu femeile. Unul dintre poemele volumului (**Tik**) focalizează aproape toate aceste semnificații : „Mestecenii își duc iubitele în nori / Frumosul trup se umple de petale / Luna visează adolescenți șerpuitori / Să-i culce într-un strigăt de nelumească vale. // Sîngele-i las, de Lună nu mă scapă / Cînd vine noaptea mă aprind Mestecenii frămîntă-o apă / Și somnul e un lux pe care nu îl prind".

Fără a aduce ceva nou față de volumele anterioare ale lui Constantin Ștefuriuc, **Frumosul în piele de tigru** întărește linia de contur a unei individualități lirice care nu se hotărăște încă să treacă pragul maturității poetice, fiind încă ispitită de frageda epidermă a existenței.

GRIGORE ILISEI: Masa de biliard

După parcurgerea primelor capitole ale **Mesei de biliard**, cititorul care cunoaște și celelalte volume ale lui Grigore Ilisei încearcă un fel de nostalgie după povestirile sprintene din **Năvod pentru scrumbii albastre** (1972) și, nu mai puțin, după tăioasele proze scurte din **Reîntoarcerea verii** (1975). Romanul pare a se închega cu dificultate, lăsînd impresia că episoadele — în cazul lui, narațiuni de mici dimensiuni cu un coeficient mare de independență în context — domină întregul, îl fac să piardă dinamismul și necesara convergență epică. Însă pe măsură ce lectura înaintează, senzația de mișcare centrifugă a secvențelor dispare, intențiile ideatice se conturează și capătă forță, ansamblul își dezvăluie identitatea și astfel devine limpede că autorul are o strategie romanescă bine pusă la punct, ambițioasă cu discreție, curajoasă fără bravadă, modernă cu o măsură care demonstrează maturitate.

Culoarea modernă i-o conferă, mai ales, faptul că se organizează și omogenizează treptat, din lăuntru, pe măsură ce tensiunile interioare ale personajului principal se dezvoltă pînă ating masa critică, iar dilemele sale capătă, prin acumularea de probe, suficientă pregnanță pentru ca el însuși să le poată formula răspicat și să le inoculeze putere de generalizare. Narațiunea este, în aceste condiții, doar un adjuvant al proceselor intime ale eu-lui personajului, procese care se declanșează și se consumă odată cu derularea lecturii, pe o traiectorie sinuoasă, într-un ritm neregulat, aleatoriu.

De aici, caracterul voit mozaicat al cărții, atît sub aspectul coordonatelor spațio-temporale, al peisajului epic, al funcțiilor și rolurilor narative, al ponderei personajelor, cît și sub cel al jocului întrebărilor, care țîșnesc surprinzător, ca niște fîntîni arteziene ascunse.

Povestitor de autentic talent, fapt dovedit de volumele anterioare, dar la nivelul episoadelor, și de cel în discuție, Grigore Ilisei pare a se teme de această vocație care ar putea să-i estompeze sau să-i înece în substanță epică intențiile fundamentale ale romanului — expunerea unui caz de conștiință și, prin acesta, degajarea unor întrebări esențiale pentru forul interior al unuia dintre cei mai activi și importanți factori ai vieții social-politice a României contemporane — activistul de partid. Prin aceasta el se așează alături de cîțiva scriitori consacrați romanului politic de actualitate (Marin Preda, D. R. Popescu, Platon Pardău, Eugen Uricaru), marca sa constînd în unghiul de abordare și, implicit, în noutatea nivelului la care se plasează întrebările. Curajul cărții constă, în primul rînd, în caracterul acut și polemic (în sensul bun al cuvîntului), al problemei ei centrale : în ce măsură activistul de partid se implică activ și generos în munca sa, depășește condiția de simplu executant aplicînd creator și responsabil generoasele idei politice ale comunismului, în ultimă instanță în ce măsură s-a simțit și se simte răspunzător de felul în care se produc procesele sociale caracteristice României contemporane. Cel care își pune aceste întrebări (care nu epuizează problematica romanului) este un fost activist, revenit la profesiunea lui inițială, dar care, deși în mod fortuit scos din această muncă, se simte, în continuare, solidar cu foștii săi tovarăși de muncă și responsabil de destinele lumii noastre. Abulia lui, incapacitatea de a reveni la vechea matcă se explică nu printr-un complex al demnității lezate, deși fusese acuzat pe nedrept, ci prin obsesia culpei de neimplicare : „Vezi, eu mă tot duc pe urma celor întîmplate... încerc să-mi aduc aminte cît mai bine, să mă lămuresc, să judec fără părtinire. S-au adunat în sufletul meu destule, dar nu pot să nu-mi dau seama că și eu, dar și alții la fel ca mine, am rămas la fel de puțin curajos în fapte. Mai puțin curajoși în fața noastră, a conștiinței noastre, dar și în fața altora și mai ales în fața vieții, a istoriei, dacă vrei și dacă nu-i prea mult spus, dacă nu-i un cuvînt prea mare și cred că nu-i. Uite, eu am tot întors și pe față, și pe dos evenimentele la care am fost martor și am desprins cu ușurință fuga noastră de răspundere". Dar dezbaterea în jurul temei principale se realizează nu numai prin aprofundarea proceselor de conștiință ale lui Ioachim Strat, ci și prin analiza aplicată altor cîteva personaje, constituite într-o galerie de cazuri — limită — Toader Amnaru, Tinel Vasiliu, Ion Albescu, Marin Potopea, Alexandru Modorcea — repartizate cam prea simetric între polii plus și minus ai tabloului de valori.

Dar, cum am mai spus, romanul nu intenționează desfășurări epice, deci nici crearea unei tipologii, ci, mai degrabă, dezvoltarea unei meditații asupra felului în care omul investit cu putere poate răspunde la solicitările istoriei : parabola jocului de biliard din finalul cărții ar putea fi socotită nu doar o confirmare a acestei ipoteze, ci și o rezolvare ingenioasă a temei. Rezolvare care l-a salvat de unele locuri comune ale acestui tip de roman, dar nu și de alte capcane printre care cea mai frecventă este alunecarea analizei în confesiune lirică.

În tot cazul, **Masa de biliard** confirmă un prozator matur și, totodată, un romancier deplin constituit.

Mihail IORDACHE

PROZA

Argument

Eugenia Răileanu Iacob se apropie de optzeci de ani. Acolo, in satul Roșcani, unde se întîlnesc, intru curgerea mai departe, două ape, Suceava și Siretul, ea măsoară, de-acum singură, casa și grădina, mulți dintre cei cu care a venit pe lume deodată fiind plecați pe drum fără intoarcere. Ochii ei au străbătut de-o viață cerul, ca să vadă ce se va revărsa deasupra cîmpiei... și cîmpia, ca să vadă ce va răsări sub cer. Dar mai ales serile au străbătut alba pagină pe care scrisul ei mărunt, ca de dascăl, a mărturisit despre cîte-n lună și-n soare. Nenumăratele sale caiete, presărate de-a lungul veacului, sînt cărți netipărite ale unui scriitor adevărat.

Marcel MUREȘEANU

IARMAROC LA LITENI

Tîrgul era așezat la poalele dealului, iar satul resfirat pe povîrnișurile lui pînă sub pădurile Boinicului și a Poienii Ursului.

Un conac măreț și l-au așezat neamul boierilor Vîrnari, pe mijlocul pantei și al satului, la cea mai frumoasă priveliște. Acest vechi conac se vede de la mari depărtări și din alte sate. Avea grădină frumoasă, cu livezi mari pe coasta împrejmuită cu ziduri înalte.

În grădină boierul avea păuni în număr mare. Aceștia aveau simțul lor, cînd vremea avea să se schimbe scoteau țipete ascuțite cari se auzeau departe. Satul nostru fiind pe vale îi auzeai bine ș-atunci își spunea fiecare : „Să ne silim cu treaba cît mai în grabă, că țipă păunii la curte, de-amu se schimbă vremea".

Fiindcă așezarea Litenilor se găsește aproape la aceeași distanță de orașele Suceava, Fălticeni, Pașcani și Botoșani, trebuia așezat aicea un iarmaroc, in care să se facă schimb cu toate roadele și viețuitoarele pămîntului din preajmă-i.

Iarmarocul Litenilor s-a stabilit lunia și nimenea n-a putut să-i schimbe ziua. S-a încercat, dar fără sorți. Rostul lui a fost intotdeauna, după cele întîmplate în lume — mai bogat — mai sărac, mai ieftin sau mai scump. Dar oricum ar fi fost, aici se găsea tot ce-ți dorea sufletul.

Iarmarocul era mare și socotit de toată lumea cel mai bun. Se adunau în iarmarocul Litenilor și oameni din părțile Bucovinei. Spun asta, că pînă în anul 1918 granița noastră dinspre Austro-Ungaria era la miază noapte de satul Știrbăț. Pe marginea satului erau un pârîuaș și un șir de movilițe, care se mai văd și astăzi. Hotarul mergea pe marginea satelor Merești, Racova, Știrbăț pînă la apa Sucevei, care făcea hotarul în sus spre Burdujeni. Burdujenii rămîneau la noi, iar Ițcanii dincolo. Trecerea prin vamă era foarte anevoioasă. La Burdujeni era punctul principal de vamă. Cu toate greutățile, bucovinenii veneau la iarmarocul nostru. Fie că treceau apa Sucevei, fie prin vamă, dar nu lipseau de la iarmaroc. Noi le ziceam corduneni, pentru că partea care cuprindea satele Chilișeni, Udești, Reuseni, Bosanci se numea Cordun. Ei veneau mai mult pentru cumpăratul porcilor. Erau oameni înalți, voinici, foarte curați, îmbrăcați cu cămăși de bumbac, ițari, cheptare, încinși cu chimire de piele, în care purtau banii, mai mult purtau sumane scurte, și cu pălării de pîslă. Se cunoșteau de pe port că sunt de dincolo. Femeile lor nu prea veneau, că era greu de trecut granița. Iar după ce s-au ridicat granița, veneau mereu cu toții.

Din părțile Neamțului veneau muntenii, veneau cu cheptănuși și spete de tot felul, cu ochinci, gata lucrate, ni le-aduceau nouă și plecau înapoi cu ceriale.

Din partea Fălticenilor veneau oamenii tot după ceriale. Vite nu cumpărau, că aveau destule. Veneau și din partea Botișănilor, pînă aproape de Prut, după cai, oi și vaci.

Din Ploiești soseau negustorii numiți ploieștenii. Aceștia cumpărau numai boi bine împerecheați. Dacă erau bine potriviți se luau pe ei bani frumoși. Din Lespezi veneau cei mai mulți ne-

(continuare în pag. III)

Eugenia RĂILEANU-IACOB

MIRCEA A. DIACONU

Sentimentul sinelui îmblînzit

niciodată soarele nu fusese atît de alb
era despuiat de frunze precum
degetele sau trupul meu iarna
și apusul ca o femeie în noaptea nunții era
mi se părea un regat acest al doilea trup al meu
era icoana mea
cînd flăcările ajungeau la fereasta noastră
și un copil la poartă țipa
niciodată liniștea nu fusese mai dureroasă
liniștea sau altceva
— brațele erau acoperite cu noapte apoi iar cu aur
iarna cobora din copaci sau din coapsele femeilor
singure
și pașii mei inocenți sau triști
făceau coroană în jurul fîntinii
— sentimentul sinelui domnilor
nimic altceva decît groaza cu care te imparți
umbrei tale
cineva striga inspăimîntat
poate era chiar vocea mea
voi sunteți nu alții
sentimentul sinelui domnilor
și ce nevoie aveam de dragoste cînd eu îmi ajungeam
ca o cămașă de cauciuc mie insumi
in patul meu ciorchini se tolăneau aproape vii
și chipul meu imblînzea numele unui zeu
ce nevoie aveam eu de dragoste
și iarna
iarna te simți mai vinovat
toate umbrele sînt oglinzi și copacii sînt mai
monstruoși
de altfel noi eram nu alții
umbrele noastre alunecau peste văi și
niciodată nu fusesem atît de albi
alții erau moi și se scufundau în apă
dar noi despuiam soarele de frunze și ne răsturnam
prin lut
nu că te-aș fi vrut
dar semănam atît de mult unul cu celălalt
semănam atît de mult.

Tăcere sau nehotărîre

ochiul aluneca pe lîngă blocuri și copii
umerii săi erau albi și nu știau
dacă ceea ce-i îmblînzea era iarba
oricum există acolo
ceva ce nu coboară brațele noastre
ceva care se naște și moare și
totdeauna te orbește cu aerul care-i
acoperă ceafa
nici spre zîmbetul nostru
ceva ce fără să se ascundă trăiește
totuși departe
iată-ți degetele ale tale nu sînt
cearșaful sau ce altceva
acoperea strada fereastra pereții
erai singur
și știind toate acestea tăceai ?
numele meu devenise pentru tine un parc
te acopereai fără să te ascunzi
— tu erai deci
— cine altcineva se ascundea
cine era cel cu trup nevăzut
și indiferența nu sau nu ca dragostea
— ce frumoși erau ochii tăi prin iarbă
prin lemn atingeam scoarța aspră
și abia-mi răsfirai trupu-ți prin păr
la trei ani nisipul aluneca prin degetele mele
și coboram nesiăpînit în
casa ta
milioane de corbi iți șopteau
de deasupra ta dar ce altceva
puteau ei ce altceva
chipu-mi era mai frumos decît
ți-ai putea inchipui
sătenii treceau triști pe lîngă mine
zîmbetul li se părea sincer și cald
dar ce altceva puteau ei
ce altceva
și abia șoptit îmi spuneau
frate-tău a murit nu-i așa
și le spuneam ați vedea că a plecat
doar a plecat la altcineva
— cum alergai tu goală prin iarbă
și prin zăpadă
— tristețea care ar veni din ploi
nu din sînge
dar tu iți intinzi peste imperii de trandafiri
imensa coborire din serbare
iubirea ta care
dezbracă leii
de-aș mai putea o vară să cobor
in riul care este tot timpul braț intins
tu ai veni cu animalele pădurii
păianjenii mi-ar strecura
sub piele
freamăt nou
ceva care lipsește pretutindeni și e tot
timpul o amenințare —
cum pe un vas de lut
un vierme lucios escaladînd cu grijă
— alo unde sînt cine ești tu —
iar dimineața vecinii mei
cu mare grijă stringeau cioburile
cele mai mici și le-ascundeau
pe drumul către vale
soarele era deja cu pieptul în apă
și nu se mira

CARTEA LUNII

Ecce homo!

„Să fi avut Nichita Stănescu, în 1964, intuiția faptului, incontestabil și fascinant, că literatura e, prin vechimea ei milenară, atît de uimitor de diversă, încît, oricum ai scrie, oricît de puține disponibilități lirice ai poseda ca poet, pusă sub semnul actului creator și într-o poziție intelectivă indecisă, orice expansiune verbală va genera, într-un fel, o tensiune în raport cu un sistem de așteptări, și va oferi criticii, spre decupare, zone cu inflexiuni ezoterice, puncte de pornire pentru interpretări neobosite ?

Mai curind am fi înclinați să considerăm că, pentru început, nu a fost decît hotărîrea (disperată) a poetului de a-și paraliza, întrucîtva, funcțiile de supraveghere, de a se lăsa cuprins de acea amețeală a spiritului, sub cupola căreia te poți dezlega de rigorile inteligenței responsabile, vigilente la solicitările de moment ale consumatorului, pentru a fi ceea ce ești". (Eugen Negrici în : Nichita Stănescu interpretat de..., prefață, notă asupra ediției, antologie, cronologie și bibliografie de Sanda Anghelescu, Ed. Eminescu, 1983, colecția „Biblioteca critică").

Cînd trăia Nichita Stănescu, opera lui și comentariile asupra ei se aflau într-o stare de proliferare explozivă, astfel încît nu-ți venea să crezi că vor putea fi inventariate vreodată. Acum perspectiva s-a schimbat. Versurile, parcă împuținate, încap în cîteva volume de „opere", după cum, probabil, se va vedea în curînd ; între coperțile ca niște lespezi se vor rîndui cuminți, numerotate din cinci în cinci, iar într-un ultim compartiment vor figura și fabuloasele inedite, cu indicații precise privind identitatea posesorilor.

Și textele critice se contabilizează relativ ușor. Au și fost cuprinse într-o carte, prin reproducere integrală, sub formă de extrase sau menționate la bibliografie... Să alungăm însă norul de melancolie care ne cuprinde și să vedem despre ce este vorba.

Cartea, realizată de Sanda Anghelescu, a apărut în cunoscuta și folositoarea colecție „Biblioteca critică" a Editurii Eminescu. Nicolae Manolescu, adept recent al pedanteriei profesorale după ce timp de două decenii și-a învățat studenții să repudieze orice formă de pedanterie, dezaprobă modul de organizare a sumarului, declarînd că-l enervează tendința unor autori de a-și pune în scenă materialul documentar, în loc de a-l prezenta fără nici o intervenție. Dar există antologie fără intervenție ? Ducînd raționamentul pînă la capăt ar însemna că Sanda Anghelescu ar fi procedat în mod ideal numai **nealcătuind** volumul și lăsînd ca rolul de antologie să fie îndeplinit, pur și simplu, de totalitatea comentariilor critice risipite în periodice și volume („Că vinovat e tot făcutul, / Și sfînt, doar nunta, începutul"...).

În ceea ce mă privește consider că Editura Eminescu se dovedește bine orientată încurajînd inventivitatea autorilor de antologii (cum să respecți aceeași schemă de alcătuire și la Mihai Eminescu, despre care s-a scris o bibliotecă întreagă, și la Dimitrie Anghel, a cărui exegeză nu depășește cîteva sute de pagini ?). Totodată, mi se pare că apariția volumului semnat de Sanda Anghelescu merită salutată, ca o întreprindere intelectuală serioasă. Autoarea are o concepție despre poezia lui Nichita Stănescu ca metaliteratură, despre existența a patru etape de creație și, în funcție de aceste convingeri, riguros argumentate în prefață, și-a gîndit și antologia.

Lectura cărții ne confirmă competența unor critici de notorietate în discutarea poeziei moderne, dar ne oferă și cîteva surprize. Astfel, constatăm că interpretările cele mai interesante, unele senzaționale, ale creației lui Nichita Stănescu aparțin nu protagoniștilor criticii noastre literare, ci unor comentatori de planul doi (în ierarhia vieții literare) : M. Nițescu, Eugen Negrici, Constantin Pricop, Paula Diaconescu. Pe de altă parte, aflăm cu stupefacție că autori cu o prezență energică în breasla criticărească — de exemplu, Mihai Ungheanu — nu au scris **aproape niciodată** despre Nichita Stănescu.

Dar cea mai mare surpriză este alta : foarte puțini dintre comentatori au înțeles cu adevărat poezia propusă de autorul **Necuvintelor.** Îmi lipsește spațiul pentru a demonstra (o voi face cu alt prilej) că în majoritatea lor exegeții rămîn **alături** de ceea ce are unic, inconfundabil marele poet.

Și totuși, în pofida acestei neînțelegeri, Nichita Stănescu a fost recunoscut de aproape toată lumea. Chiar și cei care au dovedit o totală opacitate față de poezia sa au exclamat, înfiorați, „Ecce homo !" Identific, aici, o trăsătură de mare noblețe a românilor și anume un înăscut sentiment al valorii. În fața valorii firea noastră ne îndeamnă să ne depășim contrarietatea, să renunțăm la orgoliu și, cu un eroism voios, simpatic lui Caragiale, să spunem : „Jos pălăria !".

Alex. ȘTEFĂNESCU

DICȚIONAR (XII)

30. DAMIAN, GEORGE (24. III. 1927 — satul Zlătunoaia, județul Botoșani), poet. Studiile secundare la Liceul Comercial din Botoșani (1940 — 1947), studiile superioare la Facultatea de Drept din București (1949—1953) : a lucrat ca judecător, consilier juridic, ziarist. În prezent reporter al Radioteleviziunii. Debutul în periodice este legat de „Iașul nou" (nr. 3—4, 1950), primul volum de versuri, **Din nord,** fiind editat la Editura Junimea în 1972. A colaborat la „România literară", „Luceafărul", „Convorbiri literare", „Cronica", „Ateneu", „Steaua", „Tribuna", „Familia", „Contemporanul", „Pagini bucovinene", la alte ziare și reviste. Alte volume publicate : **Vreți s-aveți și voi un zmeu ?** (1973), **Pădurea românească,** (1976), **Acțiunea păstrăvul de argint** (1976), proză, **Tîrziu, în decembrie** (1981), **Noapte de grație** (1982).

Evoluția poetică a lui George Damian ar putea fi sugerată printr-o traiectorie care să se suprapună aceleia urmărind evoluția liricii de la viziunea tradiționalistă la cea deschisă către registrul liric modern.

Volumele **Din Nord** și **Pădurea românească** sînt definitorii pentru perioada viziunii tradiționaliste asupra poeziei. Răzbate din versurile acestor volume sentimentul de echilibru al unei naturi cu care trăirile poetului se sincronizează perfect. O simfonie de sonuri și lumini generatoare de calm și optimism dirijată cu mînă sigură de la pupitrul prozodiei clasice.

Cu **Tîrziu, în decembrie** și mai ales cu **Noapte de grație,** George Damian se apropie mai mult de sine însuși. Tonul uneori retoric de mai înainte devine reflexiv. Poetul nu mai evocă, se confesează. Simbolurile devin mai frecvente.

31. DAN, ILIE (11. IX. 1938, Pîrteștii de Jos, județul Suceava), filolog, poet. Născut în familia unor țărani cu zece copii, a urmat cursurile școlii generale în comuna natală, pe cele medii la Liceul „Ștefan cel Mare" din Suceava, iar studiile superioare la Facultatea de Filologie din Iași, pe care a absolvit-o în 1961, ca șef de promoție. Din 1961, pînă în prezent, cadru didactic (asistent pînă în 1970, lector după această dată), la aceeași facultate. În 1976 obține titlul de doctor în filologie cu **Toponimia Văii Solonețului.** Între 1975—1978, a susținut un curs de civilizație românească la Universitatea Aix-en-Provence (Franța). A debutat în publicistică în decembrie 1972. Debutează editorial cu volumul **Contribuții** (Editura Eminescu, 1978) iar **Cumpăna gîndului** (Editura Eminescu, 1981) este prima sa carte de poezie. A colaborat, cu numeroase studii și articole, la reviste de literatură sau cu specific filologic din țară și străinătate. Alte volume : **Confluențe** (1980), **Toponimie și continuitate în Moldova de Nord** (1980), **I. I. Mironescu** (1982) **Contribuții la istoria limbii române** (1983). A prefațat și îngrijit ediții critice din operele lui I. I. Mironescu, Mihai Codreanu, Nicu Gane, Calistrat Hogaș, Alexandru Cazaban, Sextil Pușcariu, precum și volumele de studii despre operele lui Creangă și Sadoveanu, apărute în 1973, respectiv în 1977.

Avînd o formație filologică temeinică Ilie Dan se impune de la început ca personalitate didactică distinctă, anunțînd un cercetător de primă mînă în domeniul căruia i s-a consacrat. Studiile publicate în periodice au confirmat așteptările, iar **Toponimia Văii Solonețului** a impus. Lucrarea, concepută ca monografie toponimică a Văii Solonețului din județul Suceava, este considerată drept una dintre puținele de acest fel din literatura de specialitate și **prima lucrare toponimică** despre o zonă a Bucovinei.

Cu studiile adunate în **Contribuții,** Ilie Dan pășește cu aceeași dorință de originalitate pe teritoriul istoriei și al criticii literare.

Interesantă completare a personalității, poate chiar hotărîtoare pentru definirea-i completă, este poezia. Duioasă în tonalitate, ea este celebrarea melancolică a durerii și bucuriei, notație scurtă, temătoare de prozaic, niciodată disimulată.

O. N.

Între noi

Și m-acoperă zăpezile și acoperă
Uitatele nopți cînd cu mîna culegeam
Stelele unui cer fără întoarcere,
Ce bogat e sufletul înaintînd,
Între noi ne zărim tot mai greu,
De dragoste șoapte sînt aceste petale,
În tăceri trupul meu vămuit de nesomn,
Mîna ta ca o salcie albă chemînd,
Gîndul tău, pasăre, înspre zi rătăcind.

Viorica PETROVICI

Și ori de cîte ori

S-a făcut mai mare ziua ;
mi-e frică să nu-mi îndrăgesc ființa
netezindu-i cu degetele, ușor, albia adîncă
și istovită de spațiu ; mi-e teamă,
peste umerii mei se poate pătrunde
Și iată cad păsările arse
ca dintr-un cuib al nimănui,
peste-acoperișuri și-n oglinzi se face noapte.

Vasile GRAMATICU

Singur cu noaptea

Singur cu noaptea.
Pînă și tăcerea îngheață.
Solide ecouri curg sloi în rîul întunecat.
Pînă și cărțile au amuțit
— ghețari rătăciți la polul tăcerii —
Gînduri nepereche se prăbușesc la marginea orelor.

Aura PANICO

Povara din chipuri

Fără să ne mirăm ne-am uitat unul în altul
și din această încrucișare fugară de priviri
vom descoperi un glas intonînd adevărul :
„Ești purtătorul spaimei desăvîrșite
statornicită în obișnuință, cotrobăindu-ți prin suflet,
datorită ei drumul tău întortocheat de-a pururi
te poartă printre prieteni și femei,
te trezești în fiecare noapte strălucind de transpirație
pe-un maidan plin de funingine, praf și gunoaie,
imaginîndu-ți aceeași poveste
despre modul absolut sublim
cum se poate muri de singurătate
în apa limpede a văzduhului
sorbindu-te, ca o bulboană, cîte puțin
pînă rămîne, deasupra ei, gestul din care-nțeleg
că mă chemi și pe mine în adîncul înfricoșător
pe care l-am zărit bolborosind în tine".
Fără să ne mirăm ne-om uita unul la altul...

George GAVRILEANU

Desen de Constantin LEFTER

DEBUT

Ca umbra

ții minte cum alergam
întruchipare de vînt
e tîrziu
m-am jucat și cu umbra de cîmp

puteai fi iarbă care
și-a schimbat clorofila cu sînge
dar mai puteai fi tu însuți
cel cu care
mă învelesc între flori

* * *

apropii de pămînt rochia cu vînt
înstelat
ca învîrtirea clorofilei în frunză
silueta unui rîu
cu pești împletiți în iarbă
ridică ziua și noaptea
să le atingă
de taina dealului arat cu nori

Tania LEONTE

De noapte

petrece visul
la masa neliniștii
dintre aerul rădăcinilor
și
aerul păsărilor
ca la noapte visul să viseze
flori cu aripi
și
păsări cu rădăcini,
pe cînd
visul doarme
și
somnul visează

Elena CÎMPAN

IARMAROC LA LITENI

(urmare din pag. II)

gustori, cu căruțele cu mărfuri. Aduceau teancuri și suluri de bumbac, casînci, pălării și tot felul de stămburi și de șiacuri.

Aceștia erau foarte cunoscuți pe la noi și nu lipseau niciodată. Erau ca niște moștenitori ai iarmarocului, din tată în fiu, și oamenii aveau încredere în ei.

De la Burdujeni venea unul Aron. El era croitor vestit de cațaveici pentru femei. Lucra și pe la case mai mult cu blănitu. Dar mai mult îi vedeai lunia la iarmaroc. Era bătrîn, puțin șchiop, alb tot, purta barbă și perciuni lungi, îmbrăcat cu o giubea cu blană lungă pînă la ciobote, încins cu o curea, cu un băț în mînă lustruit de vreme.

Acela era cotul lui, măsura cu care lucra, pe atunci se măsura cu cotul orice fel de materie, fir, sumani, pînză și multe altele. Nu se vorbea de metru, cotul avea 65 centimetri.

Aron avea un fiu, pe Avrum, vestit negustor de căruți. Acela venea la iarmaroc, lua arvună de la oameni pentru căruți. El le aducea de la un mare atelier din Burdujeni, după comanda omului, mai mari sau mai mici, legate frumos. Avrum era negustor și de păsări și ouă. El venea cu alții cu căruțele cu lăzi și cumpăra păsări și ouă de la iarmaroc.

Veneau cordunenii din Teșăuți și Prelipca, cu panerașe, coșulețe de nuiele, foarte frumos împletite, înflorite și colorate, pe care le cumpărau femeile de la noi.

Orice femeie, cînd pleca la tîrg, trebuia să aibă coșuleț în mînă. În el punea ce avea de vîndut, ouă, pui, semințuri și legume. Iar cînd venea acasă puneau ce-a cumpărat.

Din părțile Botișănilor, de pe la Zăicești, veneau cară încărcate cu coșuri de papură și mături, veneau și de la iazul Dracșanilor, din părțile Suliței cu rogojini și coșuri de papură.

De la Tudora coborau carăle cu oale și hlădunețe pentru lapte. Toate erau smălțuite și închestrite.

În Tudora, pe un părîu, era o fabricuță de oale, a lui Toader Sofa. Din Dolhești poposeau în iarmaroc iarăși cară cu fel de fel de căni închestrite. Apoi țigani cu covățele, linguri, fuse, căușe. Aceia erau lingurarii, se adunau cu droaia, din Gulia, Arghira, Dealul Runcului și Vămeni-Podișor.

Din Dolhasca veneau țiganii meșteri, cari aduceau chepteni de cheptănat cînepă, letci, vîrteje, foarfece de tuns oile, cuțite, seceri, chepteni de lăut și multe alte mărunțișuri. Se așezau în iarmaroc, la o parte, numai ei, și strigau toți de te zăpăceau, lăudîndu-și mărfurile.

Din părțile muntelui ajungeau cu o zi mai devreme cară cu ciubere mari de spălat, ciubărașe mici, putine pentru murături și brînză, de toate mărimile, cofe și donițe pentru lapte, burdace de ales unt, căcițe frumos închiestrite.

Aceștia veneau din Baia, Bogata, Mălini, din toate satele de sub munte.

Carăle cu oale smălțuite și înflorite, străchini și sahane veneau din toate părțile ; de la Tudora, cum am mai spus, Sulița, Mihăileni, Rădăuți și din alte sate cu olari.

Toate acestea au venit și mai vin și astăzi în iarmarocul nostru de la Liteni. Litenii pe acele vremuri era un tîrgușor înțesat de dughene. În dughene găseai tot ce-ți poftea inima, numai că stăpînii lor strașnic îl mai șmechereau pe țăran.

Iarmarocul Litenilor era așezat la una dintre cele dintîi căi ferate care s-au construit în țara noastră.

Îmi amintesc Litenii de cînd eram mică. N-aveam încă șapte ani. Mă luau bunicii mei la iarmaroc la Liteni. Ei mergeau cu căruța cu legume ; cu ceapă, usturoi, mac, castraveți, varză și altele.

Parcă acum văd, după ce așezau bine rînduite toate în căruță, bunicul se schimba în cămăși albe de fuior de cînepă, se încingea cu șitoare aleasă, punea punga cu baiere după gît, apoi o prindea în brîu. Se îmbrăca cu caftan de șiac negru, cu pălărie și cu botine, cu ochinci numai în țarină mergea.

Bunica se îmbrăca și ea curat, cu fustă neagră, botine cu gumă, cu jachetă maro de șiac și se îmbrobodea cu bariz negru.

Punea scaunul pe căruță, iar pe spătar un macat ales în multe culori. Acela era anume pentru scaunul căruței.

Pe mine mă lua între ei pe scaun.

Pe atunci nu era șoseaua de astăzi, cu podul pe Suceava. Mergeau pe un drumușor de pe lîngă casa noastră. Acela era drumul principal, cum spuneau ei „Drumul la vadul Sucevei" sau „După Grădini". Ajungeam la vad, treceam apa, care era numai pînă la coșul căruței, și de celălalt mal eram în Liteni.

Nu mult mergeam pe drumușorul de pe miriște și intram în Liteni. Primele case erau în dreapta, un cojocari, Herșcu. Peste drum boiangii vestiți. Apoi mai era o gospodărie a lui Pascaru și alta a unei femei Magdalena, tot pe dreapta. Casele erau mici și foarte rare.

Pe stînga, cum cotește drumul, un om năcăjit tare avea un bordei, oamenii îi ziceau Țoncu. Apoi, de la el pînă la calea ferată, era o bulgărie mare și frumoasă, lucrată de o familie de bulgari. Un șanț mare care da în apa Sucevei, cu o roată mare cu cape, vărsa apa pe răzoarele bulgăriei. Pe dreapta nu mai erau alte case pînă la rampă.

Peste linia ferată era o clădire mare cu două etaje și la o parte grajduri lungi ca niște magazii. Acolo sub dealul Litenilor a fost velnița boierească, fabrica de spirt, pe timpul lui Vîrnav Liteanu. Acum cînd i-am cunoscut eu, era moară boierească iar grajdurile erau pline cu mașini vechi adunate acolo. Oamenii ziceau la moara „la velniță".

Pe partea stîngă nu era nimic numai o grădină mare boierească. Mai sus pe deal era un han mare, spre care urca șoseaua, avînd pe partea stîngă dughene.

Isai TOBOLSKI (U.R.S.S.)

Fericire

Liniște multă, aer, soare,
Așa e fericirea-n cîmp ...
Femeia pruncul și-a întors,
În scutec nou să-l înfășoare.

Și cînd dădu de sînul dulce,
Din plîns el se opri, pe loc ;
Curgea lumina albă-n juru-i,
Ca într-un bun și simplu joc.

Și-atîta liniște era,
Încît femeia, mulțumită,
Plecîndu-și ochii-ncetișor,
Și murmurînd un cînt de dor,
Căzu pe brazdă, toropită.

Mama și fiul respirau,
Într-o suflare unică,
Domoală —
De se părea că-ntreg pămîntul,
Și nu doar lanul de secară,
S-a așezat de ei alături.

Și dacă stau să mă gîndesc,
Și dacă iau mai bine seama,
Pe-acest pămînt vor sta mereu
Alături, fiul, pîinea, mama.

În românește de Arcadie ARBORE

Kingsley AMIS

O problemă de logică

Dragostea înseamnă cunoaștere :
Pașii noștri pînă-n dormitor
(Sorbindu-ne din priviri, îmbrățișați)
Sus un prag de marmură
Sau mai modest o scîndură tocită,
Ceea ce facem
În uitarea noastră
Tot atît de mult ne arată
Cine sîntem și ce sîntem
Și mai ales ce este viața.
Așa că stinge lumina,
Ascunde-te în mansarda goală
Printre hîrdaie ruginite
Și-năcrite trupuri ;
Lasă ușa larg deschisă
Și năpustește-te peste tot,
Zdrențe, zdrențe ;
Apoi stai numai o clipă,
Singur cu tine,
Și nu-ți aminti nici un nume.

A. ALVAREZ

Pierdut

Somnul meu șovăie, binele visează :
Cerul strălucește verde, tu sosești
Printr-un clopot de aer. Mă frămînt.

Aceleași riduri îmi brăzdează obrajii ;
Le mîngîi cu degetele. Același cap se zbuciumă
Pe pieptul meu. Brațele mele cuprind același
mijloc
Și simt alte brațe paralizate cum tresaltă.
Mîinile mele în același păr mort.
Aceiași rărunchi, coapse anchilozate se desfac.

Visul vibrează, taie. Zilele clipesc, se tulbură.
Ale ei. Nu ale tale, iubito. Ale ei.

Traducere de Horațiu STAMATIN

CADRAN

„Rumegușuri de suspine"

Mult prea concesivă, cu unele din „producțiunile" literare ale colaboratorilor săi, revista Amfiteatru ne reține iar atenția cu o mostră de versificare grosieră pe o temă fudulă. „Opera" în cauză poartă un titlu năstrușnic, ca să nu-i spunem altfel („Dealul de Gînduri") și ocupă suprafața unei întregi pagini (din respectiva publicație), fapt pentru care parcurgerea sa pînă la capăt ne-a pus la grea încercare. Un poem stufos, confuz și bolborositor suferind de toate păcatele veleitarismului. Mizînd pe cîteva simboluri la îndemînă, autorul (Augustin Iza) imaginează o colectivitate arhaică. din „străvechi orînduiri", pornită să cucerească un așa-zis Deal de Gînduri. (Schema epică amintește evident de „celebrii" mineri ai lui Dan Deșliu care se sforțau și ei odinioară să urce pe munte un compresor). Luîndu-și în serios misiunea, penița lui A. I. „colorează" atmosfera cu „desagi de-nfrigurări și doruri" (?!), „murmure de goluri", „nări de roze", „ceruri-mume", „basmele de-nnoptări", „cămeși albe de-nzoriri" și alte asemenea perle stilistice. Dar predilecte rămîn „metaforele" de inspirație... forestieră ca de pildă : „așchii de neliniști", „bîrne de lumini", „șindrilite vieți", „rumegușuri de suspine", „grinzile neliniștii", „tîmple instîncite" (sic !), „șindrila visării".

Și cum orice poem care se respectă trebuie să aibă și un erou model, iată că în mijlocul mulțimii neputincioase A. I. face să se ivească herculeanul Mitu Valahu (de profesie țapinar, după cum aflăm mai la vale). Ei, și Mitu Valahu se apucă (puterea exemplului, desigur), să-și clădească o casă chiar pe coama rîvnitului Deal : „Sufla opintit sub stînci... / Clătinînd întreaga lume precum oceanul o barcă / Cu explozii de răsuflet văzduhul tremurînd / Și el se încorda cu uriașa-i forță / Precum întreg abisul s-ar transforma în tortă". Și uite așa, omul nostru studiind, învînjoșindu-se și strigînd „titanic peste codru" își duce (spre satisfacția cititorului) pînă la capăt treaba, în ciuda faptului că „Bezna-i zgîria cu ghearele aleanul". Ceea ce urmează nu-i decît un fleac : dintr-o trăsătură de condei Dealul de Gînduri este rapid cucerit și împînzit de „case albe și albastre". Odată dezvăluit și „misterul" încrîncenatelor asalturi colective și individuale, numitul Deal „se înfășoară în cercuri galaxine" și „oamenii vibrau înlăuntru violoncele și viori", iar de atîta bucurie și voie bună „Metrouri de speranțe îi duceau departe" (pe ei adică, pe cei ajunși pe dîmbul cu pricina). Consumat fiind și deznodămîntul epuizantei acțiuni (acțiune dusă cale de aproape trei sute de versuri mălăiețe), autorul face ultimul efort de a ne înștiința cu seninătate : „Și cercurile se roteau rînduri, rînduri / Învîrtejind printre ele gînduri, fulgere de gînduri".

Ioanid DELEANU

* * *

Suceava, dimensiuni turistice

(urmare din pagina I)

tența unei bogate baze materiale care stă, an de an, la dispoziția a sute de mii de turiști (din care zeci de mii din alte țări). Particularizînd, înregistrăm la această oră existența a peste 3 000 de locuri de cazare în hoteluri, cabane, căsuțe și a peste 6 000 de locuri în unitățile de alimentație publică. Adăugăm la acestea bazele de agrement care stau la dispoziția turiștilor, activitățile cultural-sportive organizate în permanență, spațiile de cură balneară și, nu în ultimul rînd, competența lucrătorilor noștri, care, animați de indicațiile date în diverse ocazii de conducerea superioară de partid și de stat, au reținut și aplică în viața de zi cu zi spiritul participativ, de dăruire, adoptînd cele mai bune soluții care să confere o calitate superioară muncii lor. Aș dori să precizez că ceea ce ne preocupă în primul rînd este asigurarea în permanență a unui specific bucovinean tuturor activităților noastre.

R. Actualul sezon turistic oferă, desigur, și cîteva „premiere"...

M.H. În stațiunea balneo-climaterică Vatra Dornei s-a dat în folosință un nou complex „Bradul", cu 300 de locuri de cazare, 500 de locuri de alimentație publică, bar de zi și terasă. Tot aici s-a dat în folosință și un telescaun. S-au făcut o serie de modernizări la cabanele „Mestecăniș", „Runc", „Zugreni", „Deia" (unde s-a construit o terasă cu 150 de locuri). Lucrări de modernizare s-au executat și la complexul turistic de la Putna (a cărui capacitate a crescut cu 100 de locuri), la Siret, (unde se va amenaja o terasă acoperită, a cărei capacitate va crește cu 150 de locuri), la Rădăuți (terasă cu 200 de locuri) și aș adăuga că în curînd vor începe lucrările de modernizare la complexul „Suceava" din municipiu.

R. Vă rugăm să vă referiți și la cîteva din serviciile și programele de agrement de care pot beneficia turiștii în județul Suceava.

M. H. Aș dori să se rețină faptul că pentru județul nostru întregul an este sezon turistic, iar asigurarea serviciilor și diversificarea programelor de agrement stau în permanență în atenția noastră. Cîteva exemple : programul de divertisment înscris sub genericul „Cină bucovineană", la hotelul „Călimani" din Vatra Dornei, concursul de popice de la Deia, deplasările la coliba pastorală din apropierea Muzeului Lemnului din Cîmpulung Moldovenesc, organizarea de excursii călare și de spectacole de echitație la vestitele herghelii de la Rădăuți și Lucina, audițiile muzicale din casa memorială Ciprian Porumbescu (unde se fac și degustări de dulcețuri de fructe de pădure) etc. . . .

R. Ce oferă turiștilor anul 1984 în materie culinară ?

M. H. Pentru anul 1984 vom căuta ca în toate unitățile noastre să se servească preparate cu specific bucovinean (balmoș, sărmăluțe cu ciuperci sau urdă, dovlecei cu smîntînă, preparate din pește etc.). Pentru sezonul cald vom oferi și alte preparate, cum ar fi : budincă din legume, tocinei, ghiveci rădăuțean, plăcinte „poale-n brîu", colțunași cu povidlă, pui la ceaun și altele. Diversificarea sortimentelor culinare ne preocupă, de asemenea, și, în acest sens, organizăm periodic întreceri între bucătari, expoziții, iar pentru o mai bună aprovizionare a unităților de alimentație publică am extins activitatea gospodăriilor anexe, în care se cresc la ora actuală 500 de porci, 1 000 de păsări, pește, se cultivă rădăcinoase, plante cerealiere și legumicole, pe 25 de hectare de teren.

R. Înțelegînd din toate acestea că județul Suceava s-a pregătit să devină o bună gazdă, ce ați dori să transmiteți viitorilor oaspeți ?

M. H. O călduroasă invitație pentru cei care doresc să cunoască oamenii și înfăptuirile Țării de Sus, avînd convingerea că tot ceea ce-i așteaptă aici îi va face să revină an de an, așa cum „Mărul de aur", decernat în 1975 turismului sucevean, continuă și astăzi să înflorească și să dea roade.

FELURIMI

Memento

Harold Lloyd : „Niciodată să nu te mulțumești să fii al doilea. Un imitator este un secund. Întotdeauna să țintești locul de frunte **chiar dacă nu-l vei atinge niciodată.** Fiindcă chiar dacă nu-l atingi niciodată cîștigi un plus de experiență. Numai cel ce se mulțumește să rămînă pe loc **rămîne** pe loc sau face pași înapoi". (Lazăr Cassvan, „A fost odată... un cinema", p. 52).

Bette Davis : „O atitudine rezervată, cumpătată, te poate duce fie la o carieră, fie la o căsătorie fericită. Trebuie să-ți cheltuiești cu grijă timpul ca să poți învăța, să-ți îmbunătățești cunoștințele, să citești. Pur și simplu nu-ți poți permite luxul de a risipi minute prețioase cu frivolitățile sociale care nu te duc niciăieri" (Ibidem, p. 90).

James Stewart : „bărbaților nu le plac femeile care vorbesc, vorbesc, vorbesc..." (ib., p. 119).

Diderot ;

Diderot : „Duminică a avut loc închiderea stagiunii, așa că ne-am dus la teatru. Cel care a făcut prezentarea, știindu-mă în sală, m-a blagoslovit în public cu niște aprecieri destul de bine întoarse din condei. Mă cunoașteți, deci vă puteți da seama ce jenat m-am simțit ; m-am tot făcut mic, mic, mic în lojă ; de rușine eram gata să mă ascund sub fustele cucoanelor". (Scrisori către Sophie Volland, p. 217).

Topologii ;

a) „«papagalii» (cei care se dau în vînt, de ți se face greață, după tot ce e străin : de la discuri la boarfe), «vrăbiuțe cenușii» (cei care ciripesc cu modestie, înfundați în bălegarul autohton), «ciocănitori» (cei care nu sînt în stare să buchisească) și «curcani» (cei care de tineri încep să se înfoaie pe plan obștesc)". (Evgheni Evtușenko, „Dulce ținut al poamelor", p. 220).

b) „Oamenii se împart în trei categorii : cei care au citit Frații Karamazov, cei care n-au citit încă și cei care nu vor citi niciodată". (ibidem, p. 67).

Dumitru BRADAȚAN

Consemnări

Concursuri republicane

În perioada 8—14 aprilie a.c. Suceava a fost gazda Concursului național de limba și literatura română „Mihai Eminescu" și a concursurilor interjudețene de limba și literatura maghiară și limba și literatura maternă germană, manifestări de prestigiu organizate sub egida Ministerului Educației și Învățămîntului, Comitetului Central al Uniunii Tineretului Comunist și a Societății de științe filologice.

Competițiile, considerate drept momente de referință în nobila acțiune a școlii românești pentru cultivarea limbii literare în rîndul tinerei generații și menite să pună în valoare cunoștințele și aptitudinile creatoare ale acesteia, au reunit peste 400 de elevi de liceu din întreaga țară, cîștigători ai etapelor premergătoare de selecție. Au luat parte, ca invitați, numeroși profesori de specialitate, cadre universitare, inspectori școlari, oameni de cultură și artă.

Pe lîngă probele de concurs, programul a cuprins și o bogată suită de acțiuni cultural-educative : vizite și excursii documentare, spectacole artistice, seri cultural-distractive, dezbateri, șezători literare. Premiul „Paginilor Bucovinene" a fost acordat elevei Mihaela Herciu, de la Liceul „Petru Rareș" din Suceava. (I.B.).

Expoziții

● „10+1" ar putea fi titulatura expoziției membrilor Cenaclului Suceava al Uniunii Artiștilor Plastici, deschisă la Galeria de artă din Suceava și apoi la Școala interjudețeană de partid din Iași. 10 pictori și 1 sculptor și-au dat întîlnire în această expoziție colectivă concepută ca un eșantion reprezentativ al lucrărilor existente în atelierele artiștilor plastici. Fără un program deliberat, decît propria autoselecție și aprecierea a fiecărui expozant, manifestarea din această primăvară completează imaginea artei plastice sucevene, conturînd-o și afirmînd-o. Au expus : Adrian Bocancea, Constantin Butoi, Ion Carp-Fluerici, Veronica Gridinoc, Mircea Hrișcă, Tiberiu și Viorica Moruz, Virgil Parghel, Angela Pitaru-Bolnavu, Pușa Pîslaru (pictură și grafică) și Mircea Dăneasa (sticlă). (P.D.)

● Cu prilejul Zilei Sănătății a fost vernisată la Spitalul Județean Suceava, expoziția de pictură pe sticlă a medicului sucevean Tudor Marin. Dovedind reale aptitudini de colorist și o bună cunoaștere a tradiției, autorul se situează cu cele douăzeci de lucrări expuse în apropierea unor teme sugerate de propria-i profesiune. (M.L.)

Șezători literare

Cenaclul din Suceava al Uniunii Scriitorilor a organizat la Școala Generală din Dărmănești o șezătoare literar-muzicală înscrisă în cadrul manifestărilor desfășurate în această comună sub genericul „Săptămîna educației politice și culturii socialiste". Au fost prezentate cu acest prilej versuri în lecura autorilor (Ion Beldeanu, Ion Cozmei, George Damian, Marcel Mureșeanu, Victor Rusu), pagini de proză (Petru Drișcu), un recital de muzică tînără susținut de Doina Șutu și grupul folk al Liceului Pedagogic „Emil Bodnăraș".

Alte două șezători literare au avut loc la Liceul agroindustrial din Rădăuți și Școala generală nr. 2 din Suceava. Elevii și profesorii de aici l-au avut ca oaspete pe poetul Ion Beldeanu, invitat cu ocazia apariției noului său volum de versuri „Armura solară". (I.D.)

Premii

În zilele de 1 și 2 aprilie, în fiecare an, la Timișoara se organizează salonul național studențesc de caricatură și desen satiric „Zilele umorului studențesc". Studenții suceveni sînt deja la a treia participare și, continuînd tradiția celorlalte două ediții precedente, au fost laureați. Constantin Hatnean a obținut premiul special al juriului, iar Eusebie Ianovici și Sorin Danciu — mențiuni.

În decursul participărilor la acest salon național, cenaclul studenților suceveni (îndrumat de caricaturistul Mihai Pînzaru-Pim) a cucerit un premiu întîi, un premiu special, patru mențiuni și un premiu de grup. (George Ostafi)

REALIZATORI : Ion BELDEANU, George DAMIAN, Viorel DARJA, Ion CARP FLUERICI, Mihail IORDACHE, Gh. LUPU, Marcel MUREȘEANU, Ion PARANICI, Mircea TINESCU, Alexandru TOMA.
Tehnoredactare : Valentin MILICI

COMITETUL JUDEȚEAN DE CULTURA ȘI EDUCAȚIE SOCIALISTA SUCEAVA
Str. Mihai Viteazul nr. 48